

**МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА
УКРАЇНИ**

НАКАЗ

24.11.2021 № 382

**Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
14 січня 2022 р.
за № 34/37370**

**Про затвердження Правил щодо забезпечення родючості ґрунтів і
застосування окремих агрохімікатів**

На виконання [підпункту 5](#) пункту 1721 плану заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 року № 1106, [абзацу четвертого](#) підпункту 35 пункту 4 Положення про Міністерство аграрної політики та продовольства України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 лютого 2021 року № 124, [пункту 420](#) плану пріоритетних дій Уряду на 2021 рік, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 березня 2021 року № 276-р, **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити [Правила щодо забезпечення родючості ґрунтів і застосування окремих агрохімікатів](#), що додаються.

2. Установити, що до сільськогосподарських товаровиробників, які займаються сільськогосподарською діяльністю на земельних ділянках сільськогосподарського призначення, незалежно від кількості таких ділянок загальною площею до 15 гектарів, що розташовані в межах уразливих до (накопичення) нітратів зонах, не застосовуються вимоги [пунктів 1-11](#) розділу VI, [пункту 8](#) розділу VIII, [пункту 5](#) розділу X Правил щодо забезпечення родючості ґрунтів і застосування окремих агрохімікатів, затверджених цим наказом.

3. Департаменту аграрного розвитку забезпечити в установленому законодавством порядку подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України.

4. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

5. Контроль за виконанням цього наказу покласти на першого заступника Міністра аграрної політики та продовольства України Тараса Висоцького.

Міністр	Р. Лещенко
ПОГОДЖЕНО:	
Перший віце-прем'єр-міністр України - Міністр економіки України	О. Любченко
Міністр захисту довкілля та природних ресурсів України	Р. Абрамовський
Голова Державної регуляторної служби України	О. Кучер
Голова Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	В. Магалецька
Голова Державної служби України з надзвичайних ситуацій	М. Чечоткін
В.о. Голови Державного агентства водних ресурсів України	О. Кузьменков
В.о. Голови Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру	С. Завадський
Т.в.о. генерального директора Державної установи «Інститут охорони ґрунтів України»	О. Митропан

	ЗАТВЕРДЖЕНО Наказ Міністерства аграрної політики
--	---

	та продовольства України 24 листопада 2021 року № 382
	Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14 січня 2022 р. за № 34/37370

ПРАВИЛА
щодо забезпечення родючості ґрунтів і застосування окремих
агрохімікатів

I. Загальні положення

1. Ці Правила встановлюються з метою охорони вод та ґрунтів, зменшення ризику їхнього забруднення сполуками нітрогену від сільськогосподарських джерел, внаслідок застосування азотних добрив.

Застосування азотних добрив для вирощування сільськогосподарських культур має бути спрямоване на мінімізацію та уникнення можливості вимивання сполук нітрогену та забруднення ними водних об'єктів.

Дія цих Правил поширюється на сільськогосподарських товаровиробників, які займаються сільськогосподарською діяльністю в уразливих до (накопичення) нітратів зонах, які визначаються Методикою визначення зон, вразливих до (накопичення) нітратів, затвердженою наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 15 квітня 2021 року № 244, зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 10 червня 2021 року за № 776/36398.

2. У цих Правилах терміни вживаються у таких значеннях:

азотні добрива - азотовмісні речовини, що вносять в ґрунт з метою підвищення врожайності сільськогосподарських культур за рахунок покращення азотного живлення рослин та трофічного стану ґрунту;

доза внесення добрив - це кількість добрив (елементів живлення), яка вноситься під культуру за один прийом;

норма внесення добрив - це кількість добрив (елементів живлення), яка внесена під культуру за весь період вегетації у всі прийоми;

технологія внесення добрив - комплекс послідовних виробничих операцій по внесенню добрив.

II. Періоди, під час яких внесення добрив у ґрунт є небажаним

1. Потенційні втрати сполук нітрогену у навколишнє природне середовище та ефективність їх використання рослинами залежать від ряду факторів та умов, зміни яких повинні супроводжуватись корегуванням норм або доз добрив:

- грунтово-кліматичні зони;
- гідро-геологічні умови території;
- агротехнічні прийоми, що використовуються у господарстві;
- вид сільськогосподарських культур, що вирощуються;
- вид та форми азотних добрив, що застосовуються;
- строки і способи внесення добрив.

2. Особливості застосування добрив, у значній мірі, залежать від природної зональності території України. За природними умовами на території України виділено п'ять природно-сільськогосподарських зон: Полісся, Лісостеп, Степ, зона Степу Посушливого, Сухостепова зона, які характеризуються певним водним режимом ґрунтів, середньорічною кількістю опадів та типом ґрунтів. Ефективність використання добрив залежить від умов, зазначених у пункті 1 розділу II цих Правил.

3. Потенційна небезпека втрат сполук нітрогену з добрив, в першу чергу, характерна для територій з гідротермічним коефіцієнтом ($ГТК_{v-ix}$) більше 1,0 та промивним або періодично промивним типом водного режиму, а також заляганням підґрунтових вод на рівні 2-3 м, що характерно для лучних та лучно-болотних оглеєних ґрунтів Полісся і Лісостепу західного, алювіальних ґрунтів. Ґрунтові умови і параметри їх водного режиму наведені у [додатку 1](#) до цих Правил.

4. Зона Полісся для вирощування сільськогосподарських культур має сприятливі умови зволоження, проте характеризується низькою природною родючістю ґрунтів. Ці чинники сприяють ефективному застосуванню добрив, і одержання високих врожаїв. Технології внесення добрив у цій зоні визначаються за трьома основними чинниками: вологозабезпеченістю ґрунту, рівнем його родючості та культурою, що вирощується.

Поряд з високою ефективністю азотних добрив, в умовах достатнього зволоження існує високий потенційний ризик вимивання сполук нітрогену з атмосферними опадами. Для зменшення цих втрат необхідно вносити азотні добрива весною, під передпосівний обробіток ґрунту та/або в рядки, одночасно з сівбою. Залежно від культури норми азотних добрив потрібно диференціювати на кілька прийомів (1/3 до посіву, 2/3 у підживлення). На територіях, які характеризуються промивним типом водного режиму, підживлення рослин азотом потрібно проводити в 2-3 прийоми.

На півдні Полісся межує з Лісостеповою зоною, яка має більш родючі ґрунти, що забезпечує високу продуктивність землеробства.

5. Зона Лісостепу займає значну територію центральної частини України. Західний Лісостеп характеризується вологим кліматом і високою гідроморфністю ґрунтів. У цій зоні розповсюджені чорноземи типові і чорноземи опідзолені, темно-сірі, ясно-сірі й сірі опідзолені ґрунти, які придатні для вирощування всіх сільськогосподарських культур. Враховуючи достатню забезпеченість території вологою, ефективність внесення мінеральних добрив є високою. Технології застосування добрив подібні до тих, що і в Поліссі. Лісостеп правобережний центральний високий займає основну правобережну частину Лісостепу України, відрізняється від Лісостепу західного, головним чином, більш сухим кліматом і меншою кількістю гідроморфних ґрунтів. Ґрунтовий покрив представлено, переважно, чорноземами типовими й реградованими середньосуглинкового гранулометричного складу з більш високим умістом гумусу та елементів живлення, порівняно з ґрунтами Лісостепу західного. Через більш посушливі погодні умови в цій зоні вносяться менші норми мінеральних добрив, тому що їх ефективність знижується. Способи внесення азотних добрив залишаються такі ж, як і за умов достатнього зволоження. Лісостеп лівобережний низовинний займає недреновану територію північної частини зони з різними умовами зволоження. Ґрунтовий покрив представлено чорноземами різного типу засолення та солонцюватості, а також лучними та болотними ґрунтами й торфовищами.

Строкатий ґрунтовий покрив та відмінні умови зволоження вимагають диференційованого підходу до застосування мінеральних добрив. В умовах достатнього зволоження добрива доцільно вносити під весняну культивуацію, одночасно з сівбою, а також у підживлення.

Лісостеп лівобережний високий охоплює більшу частину території лівобережного Лісостепу та характеризується більш сухим кліматом, нестійким і недостатнім зволоженням ґрунтів. На відміну від Лісостепу правобережного ґрунти Лісостепу лівобережного високого більш родючі, мають важкосуглинковий гранулометричний склад і краще забезпечені рухомими формами елементів живлення. На ґрунтах з непромивним типом водного режиму мінеральні добрива, в тому числі й азотні, можна вносити з осені під оранку. На ґрунтах промивного водного режиму азотні добрива потрібно вносити весною, в декілька прийомів.

6. Зони Степу, Степу посушливого та Сухостепова зона займають значну південну територію України. Зони характеризуються високими тепловими ресурсами, недостатнім зволоженням території та частими посухами впродовж вегетаційного періоду. Ґрунтовий покрив представлено чорноземами звичайними, чорноземами південними та темно-каштановими солонцюватими ґрунтами. Дефіцит вологи в ґрунті знижує ефективність застосування мінеральних добрив.

Визначення періодів, в які внесення азотних добрив є небажаними, залежить від форми, в якій знаходиться нітроген у добривах, що обумовлено особливістю

поглинання та закріплення нітрогеніонів в ґрунті. Зокрема, нітратні форми не поглинаються ґрунтово-вбирним комплексом, а знаходяться у ґрунтовому розчині у вигляді аніону, який вільно може переміщуватись по профілю ґрунту з током води. Відповідно, при застосуванні азотних добрив на ґрунтах легкого гранулометричного складу (піщані, супіщані) в умовах промивного та періодично промивного типу водного режиму існує ризик вимивання сполук нітрогену, тому азотні добрива необхідно вносити навесні або влітку, у підживлення (переважно позакоренево) із врахуванням параметрів, визначених у [додатку 1](#) до цих Правил. На глинистих ґрунтах їх можна застосовувати і восени, під оранку чи культивацію.

Для ефективного використання азотних добрив слід враховувати періоди, визначені у [додатках 2](#) та [3](#) до цих Правил, в які внесення мінеральних азотних та органічних добрив є небажаними.

III. Внесення добрив на полях, розташованих на крутих схилах

1. На полях, розташованих на крутих схилах, існує підвищений ризик забруднення вод продуктами ерозії ґрунту, що надходять з водним стоком та внутрішньогрунтовим латеральним стоком.

2. Непродуктивні втрати сполук нітрогену на схилових землях залежить від гранулометричного складу ґрунту, крутизни схилу, форми, довжини, висоти та орієнтації схилу.

У цілому, витримується наступна закономірність: на легких ґрунтах, з високими інфільтраційними властивостями, домінує вилуговування з внутрішньогрунтовим латеральним стоком; на важких глинистих ґрунтах, в основному, формується водний стік, з яким у поверхневій воді виносяться добрива, гній та екскременти худоби на випасі.

3. Загальні правила внесення добрив на землях, які розташовані на крутих схилах, наведені у [додатку 4](#) до цих Правил.

IV. Внесення добрив у перезволожений, підтоплений, затоплений, амерзлий чи вкритий снігом ґрунт

1. Несприятливий стан ґрунту та погодні умов підвищують ризик втрати сполук нітрогену з території орних земель, луків і пасовищ, які можуть вимиватися з поверхневим або внутрішньогрунтовим латеральним стоком.

2. Застосування азотних добрив на перезволожених, підтоплених, затоплених, мерзлих (з глибиною промерзання більше 8 см) та вкритих снігом ґрунтах заборонено.

3. На ділянках землі де ґрунт є перезволоженими, затопленими, підтопленими, забороняється випас чи утримання сільськогосподарських тварин.

4. Внесення азотних добрив по мерзлоталому ґрунті можливе лише для підживленні озимих культур.

V. Умови внесення добрив у ґрунт поблизу водних об'єктів

1. Внесення добрив у ґрунт в басейнах малих річок має здійснюватися з урахуванням особливостей користування малими річками відповідно до [статті 80](#) Водного кодексу України.

2. Для запобігання надходженню сполук нітрогену у водні об'єкти або їх вимиванню водним стоком слід дотримуватися режиму обмеженої господарської діяльності, який визначено [статтями 87, 89, 90](#) Водного кодексу України, а також заходів щодо збереження водності річок та їх охорони від забруднення відповідно до [статті 81](#) Водного кодексу України.

3. До складу водоохоронної зони також обов'язково входять заплава річки, перша надзаплавна тераса, бровки, круті схили берегів, а також прилеглі балки та яри, а ширина прибережних захисних смуг та пляжних зон визначається відповідно до [статті 88](#) Водного кодексу України.

4. Під час розробки систем удобрення сільськогосподарських культур, які вирощуються, необхідно враховувати: ґрунтово-кліматичні, гідрогеологічні та геоморфологічні (рельєф) умови території; агротехнічні прийоми, що використовуються у господарстві; біологічні вимоги сільськогосподарських культур, що вирощуються; строки та способи внесення добрив; вид та форми азотних добрив.

VI. Правила зберігання гною в уразливих до (накопичення) нітратів зонах

1. Впродовж періоду, коли внесення органічних добрив є небажаним, гній для удобрення сільськогосподарських культур має зберігатися на спеціально облаштованих майданчиках, у бункерах, контейнерах, холодильних установках, конструкціях, що запобігають надходженню гною у ґрунт та водні об'єкти.

2. Виробничі майданчики для зберігання і переробки гною та органічної суміші, споруди для знезаражування та очищення стічних вод повинні відповідати основним вимогам та технологічним показникам, які необхідно враховувати при проектуванні систем видалення, обробки, підготовки, збереження та використання гною на тваринницьких фермах.

3. При проектуванні систем видалення, обробки, підготовки, збереження та використання гною необхідно враховувати встановлені будівельні норми та державні санітарні правила.

4. Параметри та конструкції системи видалення, обробки, підготовки, збереження та використання гною визначають залежно від поголів'я худоби, способу годування, споживання води та способу гноєвидалення.

Нормативи виходу екскрементів за добу від сільськогосподарських тварин наведені в [додатку 5](#) до цих Правил.

5. Зберігання гною слід здійснювати у сховищах секційного типу, прилеглих до ферм або польових сховищах. З метою поєднання процесів карантинування і зберігання гною, кількість секцій сховищ повинна бути не менше двох.

Залежно від структури, вологості і технології зберігання гною строки його зберігання становлять 4-8 місяців (для гною великої рогатої худоби), 8-12 місяців (для гною свиней), від 6 місяців (для гною овець та кіз), 6-12 місяців (для посліду птиці).

6. Для безпідстилкового гною можуть використовуватися заглиблені, напівзаглиблені і наземні сховища, прямокутної або круглої форми. Вони повинні мати огороження та пристрої для забору рідкого гною насосами.

Глибину гноєсховищ для рідкого та напіврідкого гною слід визначати відповідно до технічних характеристик, наявних засобів розвантаження, але не більше 5 м, ширину - не менше 12 м.

Днище та нахили гноєсховищ повинні мати тверде, водонепроникне покриття. Для безпідстилкового гною допускається проектувати криті гноєсховища (заглиблені, напівзаглиблені і наземні).

7. Для зберігання підстилкового гною і твердої фракції на прилеглий до ферми території слід передбачити незаглиблені водонепроникні майданчики (обнесені канавами) або сховища глибиною до 2 м. Для збору та видалення сечі із сховищ, слід передбачити сечозбірники.

Всі бетонні та залізобетонні конструкції днища і стін гноєсховищ повинні мати захисне покриття, що забезпечить їх довговічність за умови контакту з гноєм, який відноситься до агресивного середовища середнього ступеня.

Гноєсховища слід улаштувати, як правило, з монолітного чи збірного бетону чи залізобетону, стави-нагромаджувачі - з бетону, залізобетону тощо.

8. Втрати сполук нітрогену залежать від обраного методу зберігання. При зберіганні фракції гною (протягом 6 місяців) втрати становлять:

при зберіганні у рідкому стані - сухої речовини 15 %, нітрогену - 20 %;

при зберіганні у твердому стані - сухої речовини 25 %, нітрогену - 30 %;

при зберіганні нерозділеного рідкого гною - сухої речовини 35 %, нітрогену - 40 %.

9. Правильне зберігання побічних продуктів тваринного походження унеможливорює вільне витікання небезпечних для поверхневих вод рідин, що містять гній, сечовину та силосні стоки.

Ємності для зберігання рідкого гною повинні бути обладнані захисним механізмом від переповнення і притоку поверхневих вод.

10. Сільськогосподарський товаровиробник при зберіганні твердого гною на земельних ділянках (землях) зобов'язаний:

зберігати гній на водонепроникній основі щонайменше 3 місяці перед внесенням його на поле. Це не стосується твердого гною з глибокою підстилкою, підстилки, що використовується з дренажною системою, яка відділяє сечу від твердого гною, та умов утримання тварин без продукування сечі (при використанні більше 6 підстилок на день) - із зазначенням кількості використаної підстилки та числа утримуваних тварин;

протягом 8 місяців використати гній із сховища на полі з моменту його вивезення. Повторне облаштування сховища на тому ж місці можливе через 4 роки;

вести облік дати вивезення гною чи компосту та місць їх зберігання на полі.

11. Сільськогосподарські товаровиробники, які займаються інтенсивним тваринництвом/звірівництвом та утримують тварин у відкритих шедах, або застосовують вільно-вигульну систему утримання, повинні передбачити ізоляційний шар/настил та бар'єри перехоплення стоку.

12. На землях сільськогосподарського призначення твердий гній та компости повинні зберігатися з урахуванням вимог щодо обмеженого режиму господарської діяльності в межах водоохоронних зон, прибережних захисних смуг водних об'єктів та на островах.

Для попередження забруднення поверхневих і підземних вод забороняється зберігати гній без посиленої основи на наступних землях сільськогосподарського призначення:

постійно заболочуваних;

з глибиною підземних вод, навіть тимчасовою, менше 0,6 м;

з ухилом поверхні більше 3 градуси;

в області затоплення (відповідно до карт ризиків затоплення);

в області виходу на поверхню підземних вод;

на текстурно-світлих ґрунтах.

VII. Процедури застосування добрив, що мінімізують вимивання сполук нітрогену у водні об'єкти

1. Способи внесення добрив за видами розподілу та загортання його у ґрунт поділяють на два основних:

розкидний - суцільне рівномірне розміщення добрив по поверхні ґрунту з наступним загортанням плугом при оранці або культивуванні;

локальний - внутрішньогрунтове розміщення добрив осередками (стрічкове або гніздове).

2. Прийоми внесення добрив поділяють залежно від завдання та строку внесення добрив:

основний - спрямований на забезпечення рослин елементами живлення впродовж всього періоду вегетації. Здійснюється, головним чином, під зяблеву оранку восени та допускається перед посівом навесні, з цим прийомом вноситься більша частина загальної норми добрив під культуру;

припосівний або рядковий - спрямований на забезпечення рослин елементами живлення на перших етапах онтогенезу. Проводять одночасно з посівом сільськогосподарських культур;

підживлення - спрямований на забезпечення рослин елементами живлення в критичні фази росту та розвитку.

3. Для визначення рівня збалансованості використання добрив, визначення їх екологічного навантаження на ґрунти та навколишнє природне середовище використовують розрахунковий показник - баланс елементів живлення в ґрунтах, який включає надходження з мінеральними і органічними добривами, посівним матеріалом, атмосферними опадами та за рахунок симбіотичної фіксації, за виключенням елементів живлення з товарної та нетоварної частини врожаю, втрати з фільтраційними водами та газоподібні втрати.

Доза/норма застосування добрив залежить від потреб конкретної культури в елементах живлення (коефіцієнту використання елементів живлення) на конкретних ділянках, залежно від умов вирощування і встановлюється на підставі характеристики поживного статусу ґрунту земельної ділянки з урахуванням інформації про чергування культур, попередник, визначення сортових особливостей культур, запланованої врожайності, ґрунтово-кліматичних умов та інше. Коефіцієнти використання сільськогосподарськими культурами елементів живлення з ґрунту та коефіцієнти використання сільськогосподарськими культурами елементів живлення з органічних і мінеральних добрив, які наведені в [додатках 6](#) та [7](#) до цих Правил, змінюються залежно від біологічних особливостей культур, рівня їх урожайності, вмісту елементів живлення у ґрунті в доступній формі, погодних умов, властивостей ґрунту, форм добрив строків і способів їх внесення. Урахування цих коефіцієнтів є необхідним при розробці системи удобрення та визначенні доз/норм добрив з метою мінімізації неефективних втрат сполук нітрогену.

4. Норми внесення азотних добрив під сільськогосподарські культури наведені у [додатку 8](#) до цих Правил.

5. У Поліссі при проведення позакореневого підживлення озимої пшениці доза мінеральних азотних добрив не повинна перевищувати 50 кг/га діючих речовин. У разі внесення азотних добрив під озиму пшеницю, попередником якої був чистий пар або багаторічні бобові трави, норму азотних добрив зменшують на 40 кг/га діючих речовин. На торфових ґрунтах норму нітрогену слід зменшити на 40-50 кг/га діючих речовин.

У Лісостеповій зоні при внесенні азотних добрив під озиму пшеницю, попередником якої був чистий пар або багаторічні бобові трави, норму азотних добрив зменшують на 30 кг/га діючих речовин. За проведення позакореневого підживлення озимої пшениці доза азотних добрив не повинна перевищувати 30 кг/га діючих речовин.

У Степовій зоні, зоні Степу Посушливого та Сухостеповій зоні у разі внесення азотних добрив під озиму пшеницю, попередником якої був чистий пар або багаторічні бобові трави, норму азотних добрив зменшують на 25 кг/га діючих речовин. За проведення позакореневого підживлення озимої пшениці доза азотних добрив не повинна перевищувати 25 кг/га діючих речовин.

6. Норми внесення органічних добрив та дози внесення органічних добрив залежно від гранулометричного складу ґрунту слід установлювати відповідно до показників, визначених у [додатках 9 та 10](#) до цих Правил, з урахуванням вмісту в них загального азоту, залежно від ґрунтових умов та погодних особливостей, сівозмін, внесених мінеральних добрив, але не перевищувати 170 кг нітрогену на гектар.

Строки (період) внесення та форми добрив, що необхідно вносити при вирощуванні сільськогосподарських культур, для запобігання їх неефективних втрат наведені у [пунктах 1-6](#) розділу II цих Правил.

7. Сільськогосподарські товаровиробники можуть впроваджувати системи точного землеробства та локального внесення добрив, які дозволяють визначати необхідність і точну дозу внесення добрив на кожній окремій ділянці поля.

VIII. Управління використанням земель, включаючи сівозміни, їх оптимальне співвідношення та підтримання якості ґрунту

1. Ведення сільськогосподарської діяльності та використання сільськогосподарських угідь повинно здійснюватися з урахуванням необхідності:

додержання режиму територій та об'єктів природно-заповідного фонду, їх охоронних зон і земель, зарезервованих для заповідання;

забезпечення збереження біо- та ландшафтного різноманіття, включаючи природні оселища та види природної фауни і флори на територіях Смарагдової мережі, сприяння формуванню екомережі, у тому числі шляхом збереження екологостабілізуючих угідь (сіножатей, пасовищ, захисних насаджень тощо) та збільшення їх частки у структурі землекористування;

адаптації до зміни клімату та його пом'якшення;

запобігання деградації земельних та інших природних ресурсів, забезпечення їх сталого використання, сприяння відновленню лучних, степових, водно-болотних та інших антропогенно змінених цінних екосистем.

2. Для забезпечення сталого землекористування, сівозмін, їх оптимального співвідношення та підтримки якості ґрунту проекти землеустрою слід розробляти відповідно до чинного законодавства.

3. Нормативи оптимального співвідношення культур у сівозмінах в різних природно-сільськогосподарських регіонах, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2010 року № 164.

4. Основні причини зниження врожайності і погіршення якості врожаю за беззмінного вирощування сільськогосподарських культур пов'язані з використанням одних і тих же поживних речовин ґрунту, значною забур'яненістю посівів, ушкодженням шкідниками і хворобами, накопиченням у ґрунті різних токсичних речовин, які є продуктами життєдіяльності рослин і мікроорганізмів.

Сівозміни є основою стабільності землеробства, оскільки вони позитивно впливають на всі важливі ґрунтові режими, насамперед, поживний і водний, а також повітряний і тепловий, сприяють активній детоксикації шкідливих речовин, визначаючи, таким чином, весь комплекс умов розвитку складного агробіоценозу, найважливішою складовою якого є зелені рослини.

5. Принципи побудови сівозмін передбачають правильний підбір попередників та оптимальне поєднання одновидових культур із дотриманням допустимої періодичності їх повернення на одне й те ж поле.

6. У процесі формування структури посівних площ і порядку розміщення культур у сівозмінах слід керуватися матеріально-технічними можливостями сільськогосподарських товаровиробників та необхідністю адаптації виробництва до природно-кліматичних умов регіонів. За показниками атмосферного зволоження вони поділяються на підзони: достатнього (560-600 мм опадів), нестійкого (480-500 мм опадів) і недостатнього (350-450 мм опадів) зволоження, що обумовлює особливості складу (насичення) і чергування культур у сівозмінах, потребує диференційованого підходу до організації і побудови сівозмін.

7. За умов повного освоєння зональних сівозмін у комплексі з іншими технологічними заходами можна підвищити продуктивність землі на 40-50 %, забезпечивши при цьому відтворення родючості ґрунтів і збереженість навколишнього природного середовища.

8. Тривалість ротації сівозміни залежить від культури, яка має найдовший період повернення на попереднє місце вирощування. Дотримання цієї вимоги дає змогу вирощувати потрібну культуру на максимально можливій площі. Для

буряків цукрових період повернення становить 3-4 роки і їх можна вирощувати на одному полі чотиріпільної сівозміни. Насичення сівозміни буряками цукровими становитиме 25 %. У п'ятипільній сівозміні при одному полі буряків цукрових насичення сівозміни буде лише 20 %.

З максимальним насиченням соняшник необхідно вирощувати у восьмипільній, льон - у семипільній сівозмінах, або на половині поля в чотири чи трипільних сівозмінах з поперемінним розміщенням цих культур як на одній, так і на іншій половині поля через ротацію, чи поперемінно в різних сівозмінах протягом ротації.

9. Продуктивність культур значною мірою залежить від розміщення їх у сівозміні. Можливість одержання максимального врожаю залежить від розміщення культур після оптимальних попередників, оцінку попередників сільськогосподарських культур наведено в [додатку 11](#) до цих Правил. При дотриманні зазначених періодів повернення на попереднє місце вирощування можна складати схеми сівозмін будь-якого типу та виду. При цьому слід уникати насичення сівозміни культурами, близькими між собою біологічно (колосовими зерновими, бобовими). Недопустимим є розміщення колосових зернових після колосових більше двох років, бобових після бобових.

10. Структура посівних площ господарства залежить від ґрунтово-кліматичних зон і прийнятої спеціалізації. Співвідношення окремих культур може значно варіювати. У сільськогосподарських товаровиробників, які спеціалізуються на виробництві продуктів тваринництва, структура посівних площ залежить від складу кормових культур. У сільськогосподарських товаровиробників, що займаються виробництвом продукції рослинництва, структура посівних площ залежить від виду продукції, на якій базується спеціалізація.

11. Деградовані та малопродуктивні землі, господарське використання яких є екологічно небезпечним та економічно неефективним, а також техногенно забруднені земельні ділянки, на яких неможливо одержати екологічно чисту продукцію, а перебування людей на цих земельних ділянках є небезпечним для їх здоров'я підлягають консервації шляхом припинення чи обмеження їх господарського використання на визначений термін та залуження, заліснення або ренатуралізації.

12. З метою забезпечення належного еколого-меліоративного стану угідь, належної якості зрошувальної води, біологічної потреби культур та запобігання ризику розвитку процесів деградації ґрунтів дотримуватись нормативів екологічно безпечного зрошення та управління поливами, екологічно безпечного осушення, екологічно безпечного управління водовідведенням, які наведено у [додатках](#) до постанови Кабінету Міністрів України від 02 вересня 2020 року № 766.

ІХ. Підтримання мінімального рослинного покриву впродовж (дощових) періодів

1. При вирощуванні однорічних культур, коли виникає підвищений ризик ерозії ґрунту та вимивання елементів живлення, необхідно обмежити період відсутності рослинного покриву. Слід застосовувати протиерозійні технології. На землях з підвищеним ризиком ерозії ґрунту та вимивання елементів живлення протягом дощових періодів необхідно підтримувати постійний рослинний покрив шляхом впровадження проміжних посівів.

2. Після збору врожаю необхідно передбачити в найкоротший період зароблення в ґрунт соломи та рослинних решток, крім полів на яких впроваджено систему нульового обробітку ґрунту.

3. При відновленні постійних пасовищ і оранки під однорічні трави, висів культури необхідно проводити у найближчий вегетаційний період. Якщо після однорічних трав буде весняна культура, осінній висів однорічних трав повинен проводитись як найпізніше.

Х. Планування внесення добрив та ведення обліку їх застосування

1. Для покращення управління процесом живлення рослин, підвищення ефективності застосування добрив та попередження забруднення природних вод кожному окремому сільськогосподарському товаровиробнику необхідно щороку до 31 серпня скласти річний план внесення добрив на землях сільськогосподарського призначення, включаючи програми використання гною, компосту, осаду стічних вод та інших джерел.

План удобрення сільськогосподарських рослин передбачає визначення норми внесення відповідно до запланованої врожайності та прогнозування часу застосування добрив. Норма внесення добрив встановлюється на підставі балансових розрахунків, з урахуванням потреби окремих культур у елементах живлення, або з використанням інших, але науково обґрунтованих методів, особливостей місцевих умов та надходження елементів живлення з інших джерел.

2. У сільськогосподарських товаровиробників, з метою своєчасного виявлення зміни стану земель, їх оцінки, відвернення та ліквідації наслідків негативних процесів ведеться моніторинг ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення. Моніторинг ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення включає: агрохімічне обстеження ґрунтів; контроль змін якісного стану ґрунтів; агрохімічну паспортизацію земельних ділянок. На основі даних агрохімічного обстеження ґрунтів розробляється план внесення добрив.

3. Програма використання гною сільськогосподарських тварин повинна містити детальну інформацію про прогнозоване застосування гною на окремих сільськогосподарських угіддях. Місця зберігання гною, на землях

сільськогосподарського призначення, до його безпосереднього використання повинні бути позначені на карті базового масштабу 1:25 000 чи дрібніше.

4. Обсяги внесення органічних добрив мають визначатися згідно з ґрунтово-кліматичними умовами.

5. З метою ефективного використання добрив та можливістю перевірки їх застосування, сільськогосподарські товаровиробники, які здійснюють господарську діяльність в уразливих до (накопичення) нітратів зонах та занесені до відповідного переліку, мають здійснювати щорічний облік застосування добрив.

Облік застосування добрив має бути організований на землях сільськогосподарського призначення для кожного типу угідь (орні землі, луки, пасовище), із зазначенням кількості і типу добрив, гною чи обробленого осаду стічних вод, які застосовувались у господарстві та часу їх застосування. Матеріали обліку застосування добрив повинні зберігатися у господарстві щонайменше 7 років.

XI. Застосування добрив на зрошуваних територіях

1. Спроектовані системи удобрення необхідно впроваджувати з урахуванням науково обґрунтованої структури посівних площ та сівозмін для зрошуваних земель з чергуванням сільськогосподарських культур у часі, відповідно до спеціалізації господарства.

2. На зрошуваних землях і норми азотних добрив вноситься навесні, під передпосівну культивуацію, решту - в підживлення з поливами. Під зрошувальні культури вносять амонійні та амідні форми азотних добрив.

3. Норми внесення азотних добрив на зрошуваних землях наведено в [додатку 12](#) до цих Правил.

4. Для фертигації потрібно використовувати мінеральні добрива, повністю розчинні у воді.

Строки, норми подачі добрив, способи застосування рідких добрив на зрошуваних землях у виробничих умовах необхідно суворо дотримувати і погоджувати з графіками проведення поливів. Норми встановлюються залежно від біологічних особливостей рослин, фази їх розвитку та існуючих ґрунтових умов.

5. З метою ресурсоощадного застосування добрив необхідно застосовувати їх локальне внесення, яке дає змогу на 30-50 % зменшити норми.

6. Для азотних добрив важливе значення має рівень підґрунтових вод (далі - ПГВ) на зрошуваних масивах. Від цього залежить доза, яку вносять у ґрунт.

При рівні ПГВ 3-5 м нітроген мігрує на цю глибину і концентрується (N-NO₃) у кількості 20-40 мг/дм⁻³ і більше. Доза азотних добрив при цьому становить 90 % від розрахункової.

Якщо рівень ПГВ менше 2-3 м, то кількість нітрогену має не перевищувати 60-80 % від розрахункової дози. І в першому, і в другому випадках доцільно їх вносити з поливною водою частинами, зрошувальна норма має бути безстоковою і не перевищувати 300-400 м³/га.

Якщо глибина ПГВ більша 5 м, допускається внесення всієї дози добрив, при цьому доцільно використовувати гранульовані органо-мінеральні добрива із заданим співвідношенням компонентів на основі гною, лігніну, відходів фітохімічного виробництва, меліорантів, макро- і мікроелементів. За таких умов досягається не тільки зростання врожайності культур, а й зниження вмісту нітратів у продукції та зменшення виносу нітрогену за межі кореневмісного шару.

Необхідно застосовувати роздрібне внесення азотних добрив разом з поливною водою. При вирощуванні озимої пшениці азотні добрива вносять у фазі трубкування та колосіння, кукурудзи - у фазі 10-12 листків та під час викидання волоті.

7. З метою попередження формування водного стоку, інтенсивність зрошення не повинна перевищувати швидкість просочування води через кореневий шар ґрунту, а обсяг води, поданої при поливах на поверхню ґрунту, не повинен перевищувати його водоутримуючу здатність.

8. Операції з обробітку землі мають запобігати ущільненню та погіршенню структури ґрунту, розвитку поверхневої кірки.

Директор Департаменту аграрного розвитку	І. Віштак
---	------------------

	Додаток 1 до Правил щодо забезпечення родючості ґрунтів і застосування окремих агрохімікатів (пункт 3 розділу II)
--	---

ҐРУНТОВІ УМОВИ і параметри їх водного режиму

Зона, ґрунт (зволоженість)	Гідротермічний коефіцієнт (ГТК) _{v-ix}	Переважаючий тип водного режиму,
----------------------------	---	-------------------------------------

		характерний для ґрунтів зони
Поліська (лісова), дерново-підзолисті, дерново-опідзолені і дерново оглеєні ґрунти	1,10-1,50	Промивний
Поліська, переважно дерново-опідзолені ґрунти (достатньо і сильно зволожена)	1,30-1,50	Промивний
Поліська, переважно дерново-підзолисті ґрунти (підвищено і добре зволожена)	1,10-1,30	Промивний
Лісостепова, чорноземи типові, чорноземи опідзолені, темно-сірі опідзолені, сірі та ясно-сірі лісові ґрунти (помірно-волога)	0,90-1,80	Періодично-промивний
Лісостепова, поверхнево оглеєні сірі і ясно-сірі та темно-сірі і чорноземи опідзолені (помірно-волога і волога)	1,50-1,80	Промивний
Лісостепова, модальних темно-сірих і чорноземів опідзолених та сірих і ясно-сірих ґрунтів (сильно-зволожена)	1,40-1,50	Промивний
Лісостепова, темно-сірі опідзолені і чорноземи типові та сірі і ясно-сірі ґрунти (добре і достатньо зволожена)	1,20-1,40	Промивний
Лісостепова, переважно чорноземи типові (підвищено зволожена)	0,90-1,00	Періодично-промивний
Степова (північна), чорноземи звичайні	0,68-0,89	Непромивний
Степова (північна), чорноземи звичайні помірно добре гумусоаккумулятивні (недостатньо зволожена)	0,83-0,89	Непромивний
Степова (північно-центральна), чорноземи звичайні середньогумусоаккумулятивні (помірно-засушлива)	0,76-0,82	Непромивний

Степова (південно-центральна), чорноземів звичайних помірно слабогумусоакумулятивних (засушлива)	0,68-0,75	Непромивний
Степова (південна), чорноземи південні слабогумусоакумулятивні (помірно суха)	0,61-0,67	Непромивний
Сухостепова, каштанові, темно-каштанові ґрунти і солонці каштанові	0,45-0,60	Непромивний
Сухостепова, темно-каштанові ґрунти низькогумусоакумулятивні (суха)	0,52-0,60	Непромивний
Степ Посушливий, каштанові ґрунти дуже низькогумусоакумулятивні і солонці каштанові ультранизькогумусоакумулятивні (дуже суха)	0,45-0,51	Непромивний

	Додаток 2 до Правил щодо забезпечення родючості ґрунтів і застосування окремих агрохімікатів (абзац третій пункту 6 розділу II)
--	--

**ПЕРІОДИ,
в які внесення мінеральних азотних добрив є небажаними**

Азотне добриво	Періоди, в які внесення добрива в ґрунт є небажаним*	Рекомендації з прийомів застосування добрив з метою зниження неефективних втрат
Сульфат амонію	1 грудня - 1 березня 1 червня - 31 вересня	До посіву навесні або восени, але не раніше як середньодобова температура буде нижче +10 °С, що сприятиме гальмуванню перебігу процесу нітрифікації

Хлористий амоній	1 грудня - 1 березня 1 червня - 31 вересня	Восени на ґрунтах з нейтральною або лужною реакцією середовища під зяблевий обробіток ґрунту в основне внесення
Рідкий (безводний) аміак	1 грудня - 1 березня 1 червня - 31 серпня	Восени, але не раніше як середньодобова температура буде нижче +10 °С. Вносять спеціальними машинами з заробленням на глибину не менше 10-12 см на суглинкових і глинистих ґрунтах, на легких ґрунтах на глибину до 14-18 см з метою зменшення втрат нітрогену. Можливе внесення в основне удобрення весною, але не менше як за тиждень до посіву культури
Аміачна вода	1 грудня - 1 лютого 1 червня - 31 серпня	Вносять переважно восени з заробкою у ґрунт не менш, ніж на 12 см. Можливе кореневе підживлення у весняний період
Натрієва/кальцієва/аміачна селітра	15 липня - 1 вересня 1 листопада - 15 лютого	Вносять під час сівби та у підживлення. Кореневе підживлення проводиться весною або в першій половині літа.
Сечовина (карбамід)	15 липня - 31 вересня 1 грудня - 15 лютого	Вносять за кореневого підживлення рослин весною або в першій половині літа; позакореневого підживлення - в критичні фази розвитку рослин; на глинистих ґрунтах - восени під оранку
КАС (карбамід-аміачна суміш)	15 липня - 31 вересня 1 грудня - 15 лютого	Використовують для основного внесення, кореневого та позакореневого підживлення

* - для погодних умов року, які характеризуються несуттєвим відхиленням порівняно до середньобогаторічної кількості опадів та температури.

	Додаток 3 до Правил щодо забезпечення родючості ґрунтів і застосування окремих агрохімікатів (абзац третій пункту 6 розділу II)
--	---

**ПЕРІОДИ,
в які внесення органічних добрив є небажаними**

Тип землекористування	Періоди, в які внесення добрива в ґрунт є небезпечним	
	Тверді органічні добрива	Рідкі органічні добрива (рідкий гній тварин, розбавлена сеча)
Посівні площі	1 червня - 31 липня 15 листопада - 15 березня	15 листопада - 15 березня
Трава, луки та пасовища	Не лімітується	15 листопада - 15 березня

	Додаток 4 до Правил щодо забезпечення родючості ґрунтів і застосування окремих агрохімікатів (пункт 3 розділу III)
--	--

**ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА
внесення добрив на землях, які розташовані на крутих схилах**

Тип землекористування, величина ухилу ділянки, °	Використання, внесення добрив
Орні землі, ухил >3°	Для запобігання втрат сполук нітрогену обов'язковими агротехнічними заходами є: заробка добрив у ґрунт не пізніше 12 годин після їх внесення врозкид на поверхню ґрунту; підживлення рослин лише у критичні фази їх росту та розвитку. Сівозміни застосовують з суттєвою перевагою зернових злакових і бобових

	культур звичайної рядкової сівби, а також багаторічних і однорічних трав.
Орні землі, ухил $>5^{\circ}$	Внесення азотних добрив в ґрунт заборонено. Можливе лише позакореневе підживлення у критичні фази росту та розвитку рослин. Сівозміни застосовують з рівним співвідношенням зернових і багаторічних трав.
Орні землі, ухил $>7^{\circ}$	Забороняється розорювання схилів крутизною понад 7 градусів (крім ділянок для залуження, залісення та здійснення ґрунтозахисних заходів). З метою запобігання втрати нітрогену на схилових землях необхідно застосовувати протиерозійні заходи: контурні борозни, щілювання, кротування, залишення стерні, вирощування в сівозміні багаторічних трав.
Пасовища, ухил $>7^{\circ}$	Для постійних пасовищ на схилах $>7^{\circ}$ одноразова доза застосування добрив не має перевищувати 80 кг N/га. Випас худоби на схилах має бути організований таким чином, щоб попередити пошкодження дернини.

	Додаток 5 до Правил щодо забезпечення родючості ґрунтів і застосування окремих агрохімікатів (абзац другий пункту 4 розділу VI)
--	---

НОРМАТИВИ

виходу екскрементів за добу від сільськогосподарських тварин

Групи тварин	Склад екскрементів		
	Маса калу, кг/гол./за добу	Маса сечі, кг/гол./за добу	Вихід посліду, г/гол./за добу
Велика рогата худоба			
Бугаї-плідники	30	10	
Корови	35	20	

Телята:			
до 3 місячного віку	1	3,5	
від 3 до 6 місяців	5	2,5	
від 6 до 12 місяців та відгодівельні старші 4 місяців	10	4	
Молодняк:			
на відгодівлі віком 6-12 місяців	14	12	
віком 12-13 місяців та нетелі	20	7	
на відгодівлі старше 12 місяців	23	12	
Дрібна рогата худоба			
Вівці та кози дорослі	2,5	1	
Молодняк	1,5	0,5	
Ягнята та козенята при штучному вирощуванню	1	0,3	
Свині			
Кнури	3,8	7,24	
Свиноматки:			
холості	2,46	6,34	
супоросні	2,6	7,4	
підсисні	4,3	11	
Поросята віком:			
26-42 днів	0,1	0,3	

43-60 днів	0,3	0,4	
60-106 днів	0,7	1,1	
Свині на відгодівлі, масою:			
до 70 кг	2,05	2,95	
більше 70 кг	2,7	3,8	
Птиця			
Кури яєчі:			
промислове стадо			155
батьківське стадо			160
Кури м'ясо-яєчні і м'ясні			165
Індики			450
Гуси			594
Качки			423
Перепела			35
Молодняк ремонтний:			
Кури яєчного напрямку віком, тижнів:			
1-4			20
5-9			83
10-20			143
Кури м'ясо-яєчні віком, тижнів:			
1-9			74

10-17			153
18-21			160
Кури м'ясні віком, тижнів:			
1-8			80
9-18			153
19-26			160
Індики			160
Гуси			350
Качки			235
Молодняк перепелів віком 1-7 тижнів			22
Молодняк, що вирощується на м'ясо:			
Курчата бройлери у віці, тижнів:			
1-5 (в клітках)			100
1-6 (на підлозі)			120
1-10 (на підлозі)			200
Індики віком, тижнів:			
1-8			165
9-16			215
9-23			150
Гуси віком 1-9 тижнів			200
Качки віком 1-8 тижнів			210

Молодняк перепелів віком 1-8 тижнів			25
-------------------------------------	--	--	----

	Додаток 6 до Правил щодо забезпечення родючості ґрунтів і застосування окремих агрохімікатів (абзац другий пункту 3 розділу VII)
--	--

КОЕФІЦІЄНТИ
використання сільськогосподарськими культурами елементів живлення з ґрунту, %

Культура	Вміст елемента живлення, мг/кг ґрунту								
	N _{легкогідр}			P ₂ O ₅			K ₂ O		
	<50	50-100	100-150	<50	50-100	100-150	<50	50-100	100-150
Чорноземи і сірі опідзолені ґрунти									
Пшениця озима	34	25	23	11	9	5	17	13	12
Жито озиме	20	16	13	7	6	5	11	10	10
Ярі зернові та кукурудза на силос	25	19	17	10	9	7	20	16	14
Гречка	16	12	11	7	6	5	19	16	14
Кукурудза на зерно	35	26	24	12	9	8	31	23	19
Цукровий буряк	33	30	27	10	9	8	33	30	30
Картопля	21	21	20	9	9	9	33	30	30
Соняшник	38	32	25	23	16	12	75	65	50
Горох	39	39	35	9	9	8	15	12	10

Багаторічні трави	19	12	12	8	5	5	17	11	10
Капуста	40	35	28	18	14	11	44	38	22
Томат	34	25	19	6	5	4	38	34	27
Огірок	18	17	15	10	9	8	27	21	17
Дерново-підзолисті ґрунти									
Пшениця озима	32	24	23	10	8	8	14	12	11
Ярі зернові та кукурудза на силос	23	18	16	9	6	5	17	14	12
Гречка	10	8	8	6	6	5	10	10	10
Кукурудза на зерно	32	25	23	11	8	8	22	21	20
Картопля	29	23	23	12	10	10	37	37	37
Горох	38	33	27	9	7	6	10	10	8
Люпин (зерно)	25	24	21	9	5	5	12	11	8
Люпин (зелена маса)	50	34	30	9	6	5	20	20	17
Льон (насіння)	16	8	7	6	5	5	5	5	5
Багаторічні трави	9	9	8	5	5	5	8	8	7
Чорноземи південні та каштанові ґрунти									
Пшениця озима	32	25	22	11	9	9	16	12	11
Пшениця яра	23	21	20	6	6	5	10	8	7
Ярі зернові та кукурудза на силос	25	20	18	10	8	7	20	17	15
Гречка	14	12	10	7	6	5	20	15	13

Кукурудза на зерно	34	25	21	12	9	7	33	23	19
Буряк	31	28	27	10	8	9	33	30	30
Соняшник	33	30	29	19	16	15	76	61	58
Рис	24	22	18	5	5	5	17	17	17
Горох	39	35	28	10	9	8	13	11	9
Багаторічні трави	20	16	15	8	6	6	17	15	13

	Додаток 7 до Правил щодо забезпечення родючості ґрунтів і застосування окремих агрохімікатів (абзац другий пункту 3 розділу VII)
--	--

КОЕФІЦІЄНТИ
використання сільськогосподарськими культурами елементів
живлення з органічних і мінеральних добрив, %

Добриво	Рік використання	Культура	N	P ₂ O ₅	K ₂ O
Органічні (гній, компост)	Перший	Зернові	20-30	25-35	50-60
		Просапні, овочеві	30-40	35-45	60-70
	Другий	Усі культури	12-15	15	25
Мінеральні	Перший	Зернові	40-60	18-20	40-60
		Просапні	50-65	18-22	40-55
		Овочеві	50-70	20-25	60-70
	Другий	Усі культури	10	15	10

Додаток 8
до Правил щодо забезпечення
родючості ґрунтів і застосування
окремих агрохімікатів
(пункт 4 розділу VII)

НОРМИ
внесення азотних добрив під сільськогосподарські культури

Культура	У зоні Полісся			У зоні Лісостепу (З - західному, П - правобережному, Л - лівобережному)			У зонах Степу, Степу посушливого та Сухостеповій зоні		
	норма азоту, кг/га діючих речовин								
	осіння	весняно-літня	всього	осіння	весняно-літня	всього	осіння	весняно-літня	всього
Пшениця озима	40	100	140	З 40 П 30 Л 30	З 100 П 100 Л 90	З 140 П 130 Л 120	30	70	100
Жито озиме	30	90	120	З 30 П 20 Л -	З 90 П 80 Л 90	З 120 П 100 Л 90	20	60	80
Ячмінь ярий	-	100	100	З - П - Л -	З 100 П 80 Л 80	З 100 П 80 Л 80	50	20	70
Кукурудза на зерно	-	120	120	З - П - Л 30	З 120 П 100 Л 70	З 120 П 100 Л 100	60	20	80
Овес	-	100	100	З - П - Л 20	З 100 П 80 Л 60	З 100 П 80 Л 80	40	20	60

Просо	-	90	90	З П Л	- - -	З П Л	90 70 70	З П Л	90 70 70	30	20	50
Гречка	-	80	80	З П Л	- - -	З П Л	80 70 70	З П Л	80 70 70	40	20	60
Горох	-	60	60	З П Л	- - -	З П Л	60 50 50	З П Л	60 50 50	20	20	40
Буряки цукрові	-	160	160	З П Л	- 60 80	З П Л	160 90 70	З П Л	160 150 150	90	50	140
Картопля	-	130	130	З П Л	- - 60	З П Л	130 100 40	З П Л	130 100 100	60	20	80
Соняшник	-	90	90	З П Л	- - 30	З П Л	90 90 60	З П Л	90 90 90	60	20	80
Томати	-	100	100	З П Л	- - -	З П Л	100 80 80	З П Л	100 80 80	-	70	70
Огірки	-	120	120	З П Л	- - -	З П Л	120 120 120	З П Л	120 120 120	30	80	110
Морква	-	130	130	З П Л	- - 30	З П Л	130 120 90	З П Л	130 120 120	70	30	100
Капуста	-	140	140	З П Л	- - 50	З П Л	140 140 90	З П Л	140 140 140	90	40	130

Цибуля	-	110	110	З - П - Л -	З 110 П 100 Л 100	З 110 П 100 Л 100	60	30	92
Буряки столові	-	120	120	З - П - Л -	З 120 П 100 Л 100	З 120 П 100 Л 100	80	-	80
Кормові коренеплоди	-	170	170	З - П 75 Л 90	З 170 П 90 Л 75	З 170 П 165 Л 165	130	30	160
Кукурудза на силос	-	140	140	З - П - Л 60	З 140 П 120 Л 60	З 140 П 120 Л 120	80	20	100
Однорічні трави	-	140	140	З - П - Л 30	З 140 П 120 Л 90	З 140 П 120 Л 120	90	-	90
Багаторічні трави: Злакові	-	120	120 60	З - П - Л -	З 120 П 100 Л 100	З 120 П 100 Л 100	-	80	80
бобові	-	60		З - П - Л -	З 60 П 50 Л 50	З 60 П 50 Л 50	-	50	50
Сіножаті	-	150	150	З - П - Л -	З 150 П 100 Л 100	З 150 П 100 Л 100	-	80	80
Пасовища	-	160	160	З - П - Л -	З 160 П 150 Л 150	З 160 П 150 Л 150	-	100	100

Додаток 9
до Правил щодо забезпечення
родючості ґрунтів і застосування
окремих агрохімікатів
(абзац перший пункту 6 розділу VII)

НОРМИ
внесення органічних добрив, т/га

Вид добрива	Вміст азоту N, кг/т	Норма внесення, не більше т/га
Гній підстилковий ВРХ	5,0	34
Гній рідкий (безпідстилковий) ВРХ	3,7	46
Рідка фракція неосвітлена ВРХ	1,6	106
Рідка фракція освітлена ВРХ	0,6	283
Тверда фракція гною ВРХ	3,7	46
Гній рідкий (безпідстилковий) свиней	3,4	50
Рідка фракція неосвітлена свиней	1,9	89
Рідка фракція освітлена свиней	0,4	425
Тверда фракція гною свиней	6,0	28
Пташиний послід:		
курячий	13,0	13
качиний	9,0	19
гусячий	6,0	28
індичий	6,0	28

	Додаток 10 до Правил щодо забезпечення родючості ґрунтів і застосування окремих агрохімікатів (абзац перший пункту 6 розділу VII)
--	---

ДОЗИ
внесення органічних добрив залежно від гранулометричного складу ґрунту, т/га

Культури	Гранулометричний склад ґрунту		
	легкий	середній	важкий
Зернові	15-20	15-20	20
Просапні	30	34	34
Однолітні кормові	25	30	34
Олійні	20-25	25-30	34

	Додаток 11 до Правил щодо забезпечення родючості ґрунтів і застосування окремих агрохімікатів (пункт 9 розділу VIII)
--	---

ОЦІНКА
попередників сільськогосподарських культур

	Додаток 12 до Правил щодо забезпечення родючості ґрунтів і застосування окремих агрохімікатів (пункт 3 розділу XI)
--	---

НОРМИ
внесення азотних добрив на зрошуваних землях

Культура	Норма азоту, кг/га діючих речовин	
	Лісостеп	Степ
Пшениця озима	160	160

Кукурудза на зерно	170	170
Буряки цукрові	160	170
Картопля	120	100
Томати	120	120
Огірки	90	120
Капуста	120	140
Цибуля	90	120
Кормові коренеплоди	160	170
Кукурудза на силос	150	165
Багаторічні трави: злакові	120	100
бобові	80	60
Рис	-	160